[2025] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 144: 2025 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 377

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ

ਬਨਾਮ

ਸ਼ਿਆਮਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2024 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1254)

20 ਮਾਰਚ, 2025

[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ,* ਅਹਸਾਨੁਦੀਨ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟ

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 - ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 304 ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ - ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ, ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ 01.11.1989 ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਪੀਡਬਲਯੂ-2, ਪੀਡਬਲਯੂ-3, ਪੀਡਬਲਯੂ-11, ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ - ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 147 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 452, 302, 325, ਅਤੇ 323 r/w ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 - ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 302 ਆਰ/ਡਬਲਯੂ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 302 - ਸ਼ੁੱਧਤਾ:

ਸਥਿਤ: ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ 15.11.1989 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੌਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੋਈ - ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਮ ਘੁੱਟਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਸਹੀ ਕਾਰਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ - ਨਾ ਤਾਂ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-17 ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ - ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਆਮਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਪੀੜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਨ - ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਰਾਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ - ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 304, ਆਰ/ਡਬਲਯੂ. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149, ਜਿਸ ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 2017 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਘਟਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਠਾਈ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ - ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਾਲ 2024 ਦੀ ਇਸ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ (2018 ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ), ਤਾਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਲਗਭਗ ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ੀ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਸੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ 'ਤੇ 16,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 12, 13 ਅਤੇ 14]

ਅਪੀਲਾਂ - ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ - ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਉਮਰ - ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣਾ - ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਹੈ - ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ:

ਫੜਿਆ ਗਿਆ: ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜਿੱਥੇ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15]

ਕੇਸ ਲਾਅ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਅਹਿਮਦ ਹੁਸੈਨ ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [2009] 8 ਐਸਸੀਆਰ 719: (2009) 7 ਐਸਸੀਸੀ 254; ਫੱਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ (1979) ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਐਲ) 629 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860.

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਧਾਰਾ 304 ਆਈਪੀਸੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ; ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਲੰਬਿਤ ਸਥਿਤੀ; ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ; ਮੁਲਜ਼ਮ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ; ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਉਮਰ; ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣਾ; ਉਮਰ ਕੈਦ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2024 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1254

ਐਮ.ਪੀ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 24.08.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ। 1994 ਦੇ ਸੀਆਰਏ ਨੰਬਰ 554 ਵਿੱਚ ਜਬਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੀਟ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ:

ਪਸ਼ੂਪਤੀ ਨਾਥ ਰਾਜ਼ਦਾਨ, ਪਦਮੇਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੈਤ੍ਰੇਈ ਜਗਤ ਜੋਸ਼ੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕਾਂਕਸ਼ਾ ਤੋਮਰ, ਅਰਘਾ ਰਾਏ।

ਐਡਵੋਕੇਟ. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ:

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਯੁਗੰਧਰਾ ਪਵਾਰ ਝਾਅ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਜੇ.

ਅਸਲ ਪਹਿਲੂ

1. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, 'ਆਈਪੀਸੀ') ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 452, 302, 325, ਅਤੇ 323 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 147 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 452, 302, 325, ਅਤੇ 323 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ, ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜਬਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। 24 ਅਗਸਤ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ

2017 ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 1989 ਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ, ਸ਼ਿਆਮ ਲਾਲ, ਲਗਭਗ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵੀ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ 16,000/- ਰੁਪਏ (ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ) ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ 1,00,000/- ਰੁਪਏ (ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 (ਚਿਰੰਜੀਵ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 (ਰਾਮਧਰ) ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 10,000/- ਰੁਪਏ (ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ) ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

3. ਇਹ ਘਟਨਾ 1 ਨਵੰਬਰ 1989 ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ, ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 (ਸਿਰੋਮਨ), ਪੀਡਬਲਯੂ-2 (ਰਾਮਧਰ), ਪੀਡਬਲਯੂ-3 (ਹਰੀਪਾਲ), ਪੀਡਬਲਯੂ-11 (ਜਗੇਸ਼ਵਰ), ਪੀਡਬਲਯੂ-12 (ਚਿਰੰਜੀਵ), ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮੱਝ ਦੀ ਪੂਛ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਪੀਡਬਲਯੂ-3, ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-11 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਭੱਜ ਗਿਆ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2, ਪੀਡਬਲਯੂ-12, ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

4. ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-11 ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਪੀਡਬਲਯੂ-2 (ਰਾਮਧਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਲਨਾ ਹੱਡੀ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-12 (ਚਿਰੰਜੀਵ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਸਨੂੰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਰੇਡੀਅਸ ਅਤੇ ਅਲਨਾ ਹੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਹੋਇਆ। ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਰ, 2 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਉਲਟੀਆਂ, ਸਿਰ ਦਰਦ ਅਤੇ ਚੱਕਰ ਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੂੰ ਛਤਰਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 15 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 15 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਗੜ ਗਈ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਤੇਜ਼ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੂੰ ਚਾਂਦਲਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸੇ ਰਾਤ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰ. 3 ਅਤੇ 4 (ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 5) ਕੋਲ ਗੇਂਦਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਟੀਆਂ ਸਨ। ਚਾਹ

ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ 21 ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨ

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਛੱਤਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਹਮਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰ ਸੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹਮਲਾ ਇੰਨਾ ਬੇਰਹਿਮ ਸੀ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਸੰਚਤ ਗਿਣਤੀ ਪੈਂਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-17 ਡਾ. ਬਾਬੂਰਾਮ ਆਰੀਆ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੀ ਓਸੀਪੀਟਲ ਹੱਡੀ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਸੱਟ ਕਾਰਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

6. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵੀਂ, ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤਕ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਸਜ਼ਾ ਇੰਨੀ ਢਿੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਦੇਵੇ। ਉਸਨੇ ਅਹਿਮਦ ਹੁਸੈਨ ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਅਤੇ ਅੰਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ 1 ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਪੈਰਾ 99, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"99. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਲਿਆਕਤ ਹੁਸੈਨ ਉਰਫ਼ ਮਾਸਟਰ ਖੁਦਾਬਖਸ਼ ਸ਼ੇਖ (ਏ-1) ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ

_____

1 (2009) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 254

ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਐਲਾਨੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ। ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣਗੀਆਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿੱਥੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਕਾਰਨ ਮਾਮੂਲੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਰਵੱਈਆ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

7. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਵੱਲ ਦਿਵਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-17 (ਡਾ. ਬਾਬੂਰਾਮ ਆਰੀਆ) ਨੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

8. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਨੋਟਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੱਲ ਵੀ ਦਿਵਾਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਗ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵਿਸੇਰਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਸਾਇਣ ਜਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸੱਟਾਂ ਸਧਾਰਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 1989 ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ 70 ਤੋਂ 80 ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਛੱਤੀਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬੇਨਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ

9. ਅਸੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਨੋਟਸ ਦੀ ਘੋਖ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਅੱਠ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ

ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ, ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 (ਸਿਰੋਮਨ), ਪੀਡਬਲਯੂ-2 (ਰਾਮਧਰ), ਪੀਡਬਲਯੂ-3 (ਹਰੀਪਾਲ), ਪੀਡਬਲਯੂ-11 (ਜਗੇਸ਼ਵਰ), ਪੀਡਬਲਯੂ-12 (ਚਿਰੰਜੀਵ) ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੱਝ ਦੀ ਪੂਛ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-11 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 (ਰਾਮਧਰ), ਪੀਡਬਲਯੂ-12 (ਚਿਰੰਜੀਵ) ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਪੀਡਬਲਯੂ-3 (ਹਰੀਪਾਲ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-11 (ਜਗੇਸ਼ਵਰ) ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਗੰਭੀਰ ਸਨ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਹੋ ਗਏ।

10. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ ਧਾਰਾ 304 ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 1 ਨਵੰਬਰ 1989 ਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ 1994 ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਇੱਕੀ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਲੰਬਿਤ ਰਹੀ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਦੌਰਾਨ ਜਵਾਬਦੇਹ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਅਠਾਈ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ। ਚਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੱਤਾ ਐਂਡ ਓਰਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਬਨਾਮ ਯੂ.ਐੱਸ. ਰਾਜ। ਪੀ.2। ਇਹ ਫੈਸਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਪੈਰੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਿਰਫ ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 302 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਿਵਾਦਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ

_____

2 (1979) ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਐਲ) 629

ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਵਾਲਾ ਖੇਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਨਾਰਦਨ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਹਰ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਇੱਕ ਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇੱਟਾਂ-ਤੌੜਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਰਾਮ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਕਿ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ, ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜੋ ਜਨਾਰਦਨ ਦੀ ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਨੇ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਤੂਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਅਟੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਰੀ ਹੈ। ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਅਤੇ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਫਾਰਸਾ ਅਤੇ ਬਰਛੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੋਲ ਪਿਸਤੌਲ ਸੀ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਸਬੂਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜਨਾਰਦਨ ਦੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 325 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 325/149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੰਗੇ ਦੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ। ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ 3 ਤੋਂ 4 ਮਹੀਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣਾ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ

10 ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਰੁਝਾਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302/149 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 325/149 ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੀ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ, ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਤੱਕ 5000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਪੂਰਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵਸੂਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਨਾਰਦਨ ਦੀ ਵਿਧਵਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 147 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਭੁਗਤੀ ਗਈ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2. ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਜਨਾਰਦਨ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕਾਰਤੂਸ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਮਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302/34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸਦੀ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

11. ਅਸੀਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਨੋਟਸ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-17 (ਡਾ. ਬਾਬੂਰਾਮ ਆਰੀਆ) ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਚਾਂਦਲਾ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਸਰਜਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। 2 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ, ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲਕਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ-ਲਕਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ:

"ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਨ:-"

1. 4×.5×.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਚੀਰਾ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖ਼ਮ, ਖੋਪੜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸੀ।

2. ਖੱਬੀ ਕੂਹਣੀ 'ਤੇ 2×.5×.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖ਼ਮ।

3. ਪਹਿਲੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਇੱਕ/ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ, 2×.5×.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਫੇਸੇ ਵਾਲਾ ਜ਼ਖ਼ਮ।

4. ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਸੋਜ।

5. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 2×.2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਫੇਸੇ ਵਾਲਾ ਜ਼ਖ਼ਮ। ਮਰੀਜ਼ ਨੇ ਸੱਟ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖ਼ਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਝਰੀਟ ਸੀ।

6. ਸੱਜੇ ਭਰਵੱਟੇ 'ਤੇ ਖਿਤਿਜੀ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ, 3×.5×.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਫੇਸੇ ਵਾਲਾ ਜ਼ਖ਼ਮ।

7. ਨੱਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਚਮੜੀ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ 2.5×.3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਫੇਸੇ ਹੋਏ ਜ਼ਖ਼ਮ।

8. ਨੱਕ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਚਮੜੀ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ 3×.3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ਮ।

.. .."

12. ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 2 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਤਲੀ ਅਤੇ ਉਲਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਨੱਕ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੋਜ ਸੀ। ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੂੰ ਅਗਲੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਛਤਰਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ 15 ਨਵੰਬਰ 1989 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਨਾਲ ਘਰ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਚਾਂਦਲਾ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ 15 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੌਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੋਈ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮੌਤ ਦੇ ਸਹੀ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਸੇਰਾ ਨੂੰ ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 27 ਜਨਵਰੀ 1990 ਦੀ ਸਟੇਟ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੇ ਫੇਫੜਿਆਂ, ਜਿਗਰ, ਤਿੱਲੀ, ਗੁਰਦੇ, ਦਿਮਾਗ, ਦਿਲ, ਪੇਟ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸੇਰਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਸਾਇਣ ਜਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-17 (ਡਾ. ਬਾਬੂਰਾਮ ਆਰੀਆ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਂਚ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪੈਰਾ 18 ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

"18. ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੀ ਮੌਤ ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਲਈ, ਨਾ ਤਾਂ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-17 ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ 15 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੋਈ।

13. ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲਕਸ਼ਮਣ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਰਾਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 2017 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਠਾਈ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਲ 2024 ਦੀ ਇਸ ਅਪੀਲ (2018 ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਲਗਭਗ ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ।

14. ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ੀ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 16,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੋਸਟ ਸਕ੍ਰਿਪਟ

15. ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਰੀ ਹੋਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੰਬਿਤ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਲੰਬਿਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

16. ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ।

ਹੈੱਡਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

[ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ]